

dentale, et in re nihil addit, nisi præsentiam realem sub speciebus; sed hoc ipsum confusius explicatur conjungendo terminum ad quem cum termino a quo; cum enim dicitur, per hanc actionem fieri, ut id, quod erat panis, sit substantia corporis Christi, nihil aliud dicitur, quam fieri, ut contentum sub speciebus, sit corpus Christi, cum antea esset substantia panis; non autem explicatur, quid per hoc fiat in corpore Christi, præter rationem contenti sub speciebus, quæ in illo non ponit, nisi præsentiam realem.

8. Tertius modus explicandi. — Exploditur. — Tertia explicatio est, substantiam corporis Christi esse terminum hujus actionis, quatenus in eam est conversus panis; dicitur autem panis conversus in illud corpus, non quia illud de novo fiat, vel conservetur, neque quia aliquid etiam additum sit, sed solum quia desitio panis terminatur in ipsum absque illius mutatione. Quod si inquiras, quid sit, desitionem panis terminari in ipsum corpus, quidam respondent, substantiam panis imbibit, et quasi absorberi in substantiam corporis Christi; hanc enim vim habet actio conversiva. Alii vero dicunt, hoc mysterium esse ininvestigabile, et non esse amplius inquirendum. Et hanc sententiam videntur supponere Theologi, qui putant conversionem hanc fieri sine ulla mutatione in corpore Christi, ut videtur loqui D. Thom. in tota hac quæstione, et alii, quos referam sectione sequente; et multi existimant, Scotum non dissentire ab hac sententia, quia licet ponat actionem adductivam, videtur simul ponere aliam priorem conversivam, quæ terminetur ad corpus Christi, solum priori modo. Et ita illum exponunt Tartar., d. 40, art. 4, et Angles in 4, part. 4, quæst. 5 de Euchar. Sed hæc explicatio videtur mente concipi non posse, propter ea, quæ sect. 4 tractavi, quia, si ex vi hujus actionis substantia corporis nullo modo aliter se habet, quam prius, ergo ex vi illius non constituetur substantia corporis Christi sub speciebus panis, quia talis conversio eodem modo potest fieri juxta hanc sententiam in corpus Christi in solo celo manens, et ideo Scotus, ponens talem conversionem, addit actionem adductivam; ergo illa conversio prorsus est inutilis ad hoc mysterium, et ad veritatem verborum Christi, nam illa sola facta non satis erit ad verborum veritatem, et quamvis illa fiat, ex illa, ut sic, non sequitur necessario adductio, sed per se, et quasi nova omnino causalitate facienda est; quod si hæc fiat, illa sufficiet ad veritatem verborum sine tali conversione; ergo impertinens est talis modus conversionis, etiam si esset possibilis.

9. Quarta explicatio. — Quartus modus explicandi hanc sententiam est, formalem terminum hujus actionis esse substantiam corporis Christi, non quia nunc de facto hæc actio influat esse substantiale in illud corpus,

batur, quia substantia corporis Christi secundum se negatur esse terminus hujus actionis, quia hoc modo supponitur actioni; sed hæc ratio procedit de omni modo seu actione reali, ac substantiali, quia secundum omnem illum supponitur actioni juxta hanc sententiam; ergo sub nulla ratione substantiali est terminus hujus actionis. Rursus dicitur substantia Christi esse terminus, solum quatenus in eam est conversus panis, seu in quantum desitio panis terminatur ad ipsam; ergo terminus formalis hujus actionis non est ulla modo substantia Christi, sed solum illa denominatio, qua substantia corporis Christi dicitur esse id, in quod conversus est panis, seu forma, a qua provenit illa denominatio, cui substantia corporis Christi supponitur, ut subjectum, cui accedit, et omnino extrinseca est talis denominatio; ergo juxta hanc sententiam formalis terminus est aliquid accidentarium, eo modo, quo extrinseca denominatio potest dici accidentalis; ut si quis diceret terminum visionis Dei esse ipsum Deum ut visum, non assignaret pro termino formali aliquam substantiam; et si quis fingeret terminum calefactionis esse corpus, ut ad illud terminatur calefactio, ita tamen ut calefactio nihil in ipso corpore poneret, præterquam quod repugnat diceret, ut sect. 2 probavi, tamen non assignaret pro termino formali calefactionis ipsum corpus, sed denominationem aliam. Tertio, quia, si ex vi talis modi conversionis substantia corporis Christi nullo modo se habet aliter, quam prius, ergo ex vi illius non constituetur substantia corporis Christi sub speciebus panis, quia talis conversio eodem modo potest fieri juxta hanc sententiam in corpus Christi in solo celo manens, et ideo Scotus, ponens talem conversionem, addit actionem adductivam; ergo illa conversio prorsus est inutilis ad hoc mysterium, et ad veritatem verborum Christi, nam illa sola facta non satis erit ad verborum veritatem, et quamvis illa fiat, ex illa, ut sic, non sequitur necessario adductio, sed per se, et quasi nova omnino causalitate facienda est; quod si hæc fiat, illa sufficiet ad veritatem verborum sine tali conversione; ergo impertinens est talis modus conversionis, etiam si esset possibilis.

10. Modus quintus explicandi hanc sententiam exponitur. — Quintus ergo modus explicandi hanc sententiam est, substantiam corporis Christi esse terminum hujus actionis, quia verba consecrationis revera influunt de facto ipsum esse substantiale in corpus Christi, et consequenter habent veram actionem substantiale, quæ nunc dicitur esse per modum conservationis, quia aliunde supponitur eadem res alibi antea existens, et in hunc modum posset illa actio dici esse suffi-

non est naturalis, sed obdientialis, et instrumentalis, ut per se constat; virtus autem obdientialis in instrumento divino præter naturalem entitatem ipsius instrumenti non addit, nisi divinam elevationem, seu auxilium proportionatum illi actioni. Verba igitur consecrationis non elevantur, ut instrumentum, nisi ad actionem quam actu efficiunt, et sine causa finguntur habere paratum divinum auxilium ad actionem, quam nunquam effectura sunt, neque secundum ordinariam legem possunt efficere, præsertim cum supra ostenderimus, hæc verba, sicut et omnia alia sacramenta, pendere in sua actione ab existentia humanitatis Christi, et influxu ejus. Quarto ita rem totam declaro et confirmo; nam, posita illa hypothesi, quod Christi humanitas alibi non existeret, vel hæc verba efficerent substantiam corporis Christi per actionem, quam nunc habent, vel per novam aliam; si primum, ergo non tantum sunt factiva, sed actu faciunt illam substantiam; si secundum, rursus interrogo, an illa actio sit necessaria ad transubstantiationem, vel non; si est necessaria, ergo sine illa non fit transubstantiatione; ergo nunc de facto non fit; si non est necessaria, ergo falso dicuntur verba habere virtutem ad hanc actionem, cum verba tantum habeant virtutem ad transubstantianum. Ex his facile patet, quid sit dicendum ad exemplum prædictæ sententiæ; actio enim effectiva gratiæ non est necessaria ad constitutendum sacramentum penitentiæ, sed potius manat ab illo jam constituto; et ideo, quando impeditur effectus propter obicem, cessat actio, manente sacramento, quod se dicitur habere virtutem ad illam actionem, quia ad illam est institutum, et de facto illam habet, si non ponatur obex; at vero in præsenti, actio, de qua agimus, est simpliciter necessaria ad constitutendum hoc sacramentum; et ex parte materiæ impediri non potest, si sit verus panis, et ex parte ministri ac verborum concurrent omnia necessaria.

10. Modus quintus explicandi hanc sententiam exponitur. — Quintus ergo modus explicandi hanc sententiam est, substantiam corporis Christi esse terminum hujus actionis, quia verba consecrationis revera influunt de facto ipsum esse substantiale in corpus Christi, et consequenter habent veram actionem substantiale, quæ nunc dicitur esse per modum conservationis, quia aliunde supponitur eadem res alibi antea existens, et in

cien productio termini, si alibi non esset; nunc vero de facto solum habere rationem conservationis, juxta dicta supra disput. præced., sect. 4, ubi late ostendi, hunc modum actionis esse possibilem. Quod vero de facto ita fiat, docuit in terminis Gab., d. 44, quæst. 4, art. 3, dub. 2, et lect. 40 in can. Deinde necesse est, ut D. Thom. hoc senserit, quamvis aperte non explicuerit, nam supra art. 2, et fere in tota hac quæst. et sequente negat, Christi corpus incipere esse in hoc sacramento per mutationem localem; negat ergo, fieri præsens per actionem adductivam, quia illa revera non est, nisi quædam mutatio localis, cum per se primo tantum terminetur ad præsentiam, quæ, ut diximus, ad prædicamentum Ubi pertinet; exclusa autem actione adductiva, non superest, nisi prædicta substantialis actio, ut declaratum est; et hoc modo citari etiam possunt pro hac sententia Altisiodorensis, lib. Sum., tractatu 5, cap. 3; Richard. in 4, dist. 44, art. 4, quæst. 44; Palud., quæst. 2, art. 1, et alii, qui negant, actionem hanc esse similem acquisitioni novi loci. Deinde alia etiam ratione necesse est, ut D. Thom. in hac sit opinione, quia negat actionem hanc esse ex præsupposito subjecto, et in hoc dicit esse similem creationi; at vero, si actio hæc esset adductiva, esset ex præsupposito subjecto; ergo non est adductiva, sed potius de se productiva, seu conservativa corporis Christi, quod hic fit præsens, quia ut ex dictis patet, non potest fingi aliud probabile medium. Illud vero, quod hic assumitur, docuit D. Thom. hic, art. 3, in corp., et ad 2, et in 4, dist. 44, art. 2, quæst. 4. Idem Bonavent., dist. 40, art. 2, quæst. 4; Alens., 4 part., quæst. 43, membr. 3, art. 4; Henric., Quodlibet. 9, q. 8. Referri etiam possunt, qui dicunt, panem converti in corpus Christi, quod antea existebat, ut Bonavent. in 4, dist. 44, art. 4, q. 4, in fine, et quæst. 3, ubi expresse dicit, terminum finalem hujus conversionis non esse aliquid de novo factum, sed prius existens; quod etiam sentit Marsil., quæst. 8, art. 4, conclus. 2 eujusdam incidentis dubii, et in fine quæstionis in solut. ad 2 et 4. In quibus auctoribus, et in aliis etiam advertendum est, dicere quidem eos, nihil denuo fieri in corpore Christi præter modum præsentiae sub speciebus, non tamen dicere, hunc modum esse formalem terminum conversionis, sed ipsummet corpus seu substantiam Christi. Quin potius Capr., dist. 44, ad 2 Durandi

cont. 2, concl., approbat sententiam quamdam Paludani, dummodo intelligatur, inquit, terminum hujus conversionis non esse solum respectum, aut modum, sed substantiam sub modo essendi; quod clarius explicat in solutione ad 1 Scoti contra 1 conclus., dicens, sicut generatio per se primo terminatur ad substantiam, consequenter vero ad proprietates et locum substantiae genitæ, ita actionem hanc per se primo terminari ad substantiam corporis Christi, consequenter vero ad præsentiam illius sub speciebus. Idem dicit Ferrar., 4 contra Gent., cap. 63, circa 2 dictum D. Thom., et ad 3 Scoti. Denique omnes, qui absolute dicunt, hanc actionem esse substantialem, et terminum ejus esse substantiam, possunt pro hac sententia referri, quia illud non potest aliter probabiliter explicari; docuit vero hoc aperte D. Thom. hic, art. 3, in corp., et ad 3, et art. 4, ubi in hoc docet, conversionem hanc convenire cum conversione formalis, differre tandem, quia ibi formalis terminus est forma, hic vero tota substantia. Idem docet Altisiodor. supra, Alensis, quæst. 38, membr. 4; Albert., dist. 44; et ibi Richard., art. 4, quæst. 4; Paludan., quæst. 2, num. 4.

44. *Probatur ex modo loquendi Sanctorum Patrum.* — Secundo principaliter ostendo, hunc dicendi modum esse valde consentaneum antiquis Patribus. Primo, quia ubique explicant hoc mysterium per verba, quæ effectionem substantialis, et actionem ad substantiam terminatam indicant. Cyprian., serm. de Coena Domini dixit, panem in carnem, et vinum in sanguinem mutari; et infra: *Panis iste non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Dei factus est caro;* et clarius inferius: *Qui usque hodie (de Christo loquitur) verissimum et sanctissimum corpus suum creat et sanctificat, et benedicit, et pie sumen- tibus dividit.* Ubi alludit ad illa verba canonis Missæ: *Hæc omnia Domine semper bona creas, sancticas, benedicias, et præstas nobis,* etc. Ambros., lib. 3 de Sacram., cap. 4: *Panis iste panis communis est ante verba sacramentorum; ubi advenerit consecratio, de pane fit corpus Christi;* et infra: *Ergo didicisti, quod ex pane fit corpus Christi.* Augustin., c. Utrum sub figura, de Consec., d. 2, dicit, per Spiritum Sanctum potentialiter creari, et ex substantia panis effici. Damasc., lib. 4, cap. 44: *Panem et vinum carnem, et sanguinem suum fecit.* Gauden., tract. 2 in Exod.: *De pane efficit corpus.* Adelman.,

epist. ad Berengar.: *Christus per hos sacerdotes, corpus, et sanguinem suum creat.* Nota sunt etiam illa verba Hieronymi, quæ infra agentes de forma latius tractabimus: *Sacerdotes ore suo corpus Christi conficiunt.* Unde Bessar., lib. de Verb. Consecrat.: *Tota, inquit, Trinitas, hoc corpus altaris creat.* Quæ sane verba omnia, non loci acquisitionem, sed substantialis actionem et mutationem indicant. Secundo, aliquando ex parte termini ad quem, hoc distinctius explicant. Euseb. Emissen., homil. 5 de Paschate, dixit, creature in Dominici corporis transire naturam; non dixit, in præsentiam, sed in naturam; et simile est, quod infra subdit, *visibiles creature converti in substantiam corporis Christi.* Quo loco etiam notanda sunt verba Concilii Trid. dicentis, *substantiam mutari in substantiam.* Tertio, semper utuntur Sancti exemplis conversionum substantialium ad hoc mysterium explicandum. Ambr. supra utitur exemplo virge conversæ in columbrum, Cyrill. Hieros., Catech. 4, et Cypr., epist. 63, utuntur exemplo conversionis aquæ in vinum. August., apud Waldens., tom. 2, cap. 83, conversione uxoris Loth in statuam salis. Irenæus, lib. 4, cap. 34, alias affert transmutationes naturales: *Num per verbum,* inquit, *Dei lignum fert fructum, et semen emortuum transit prius in herbam, deinde in spicam, tandem in plenum fructum.* Denique Damasc. et Ansel. supra explicant per conversionem alimenti in substantiam viventis; et specialiter Gregor. Nyssen., orat. Catech., cap. 37, et Theoph. Joan. 6, exemplum ponit in illa conversione panis in corpus Christi, quæ fiebat in ejus nutritione vel augmento. Quæ fere omnia congerit Innocent., lib. 4 de hoc myst., cap. 7.

42. *Confirmatur rationibus.* — Tertio principaliter persuadetur hæc sententia rationibus. Prima et præcipua est, quia per solam actionem adductivam revera non explicatur vera conversio substantialis et transubstantiationis, sed solum translocatio quædam, ut supra sect. 2 explicatum reliquimus; est autem de fide, hanc esse veram conversionem, et valde consentaneum fidei est asserere, esse substantiarum conversionem, nam revera nomen transubstantiationis hoc præ se fert; et idem significat satis conversio substantiae in substantiam, ut loquuntur Concilia; quando enim una substantia solum succedit loco alterius, non potest proprie dici una converti in aliam; ergo hoc mysterium non satis explicatur per solam adductionem; sed non potest præter adductionem excogitari alia actio substantialis, nisi prout in hac ultima sententia explicatur, ut constat, quia evidenter refutavimus omnes alios modos, qui vel dici, vel fingi possunt. Quod vero hic modus possibilis sit, supra disputatione præcedente, sect. 4, satis probatum est. Tandem, quod hic sufficiat ad veram actionem transubstantiationis, probatur, quia hoc modo intervenit hic actio influens verum esse substantialis in terminum ad quem, quæ ex ratione et specie sua sufficiens esset ad rem producendam, etiamsi alibi non esset; ergo hoc satis superque est ad transmutationem substantialis; nam ea, quæ sunt per accidens, non mutant specificam naturam rei.

43. Secundo potest probabiliter suaderi, hanc actionem esse necessariam, quia sola actio substantialis, qua Christi corpus conservatur in celo, non videtur sufficiens ad conservandum illud, prout est in sacramento, quia hic existit modo praeternaturali corpori; unaqueque autem res, ut conservetur sine modo naturali, majorem influxum requirit a causa agente, quia necesse est, ut causa efficientis suppleat efficacia sua defectum naturalis modi; si autem mutatur influxus causæ agentis, mutatur actio. Exemplo res declaratur; nam, quando accidens existit extra subjectum, necesse est, ut distincta actione conservetur, ab illa, qua conservabatur in subiecto, quia ex diverso modo existendi necessario sequitur diversitas actionis, quæ supplet defectum subjecti, ut latius quæst. 77 dicemus. Deinde, si Deus conservat materiam sine forma, vel substantialis materiali sine quantitate, vel aliis dispositionibus accidentariis, necesse est, ut mutet actionem conservativam, quia per efficientiam oportet, ut supplet defectum formæ, vel dispositionum, sine quibus non posset materia vel substantialia naturaliter conservari. Unde, si uno loco conservaret eamdem materiam vel substantialiam naturali modo, in alio vero sine forma vel dispositionibus naturalibus, necessarium esset, ut diversis actionibus in illis diversis locis illas conservaret; cum ergo substantialia corporis Christi tali modo supernaturali sit in sacramento, ut cum illo naturaliter esse non possit, videtur verisimile, actionem, qua hic conservatur ipsa substantialia, esse diversæ rationis ab ea, qua conservatur in celo. Quod præterea hoc modo explicari et confirmari potest: nam illamet actio seu dependentia

substantialis corporis Christi in celo ex natura sua postulat extensionem in ordine ad locum, ita ut, sicut terminus ejus ex natura sua postulat esse totus in toto, et pars in parte, ita illa actio seu dependentia natura sua postuleat similem extensionem partium, proportionatam suo termino; at vero actio substantialis, qua hic constitutur seu conservatur substantia corporis Christi, ex se est quodammodo indivisibilis, constituens totum suum terminum, ubicumque est aliquid ejus. Unde fit, ut etiam ipsa quantitas, consequens talem terminum, sic substantialiter effectum, amittat suum naturale existendi modum, et accommodetur suo subjecto sic effectu; ergo talis actio est diversæ rationis ab alia, quæ est in celo. Sed, quamvis hic discursus sit probabilis, quia revera non satis percipitur actio mere accidentalis et localis, per quam substantia materialis, præexistens sub quantitate, præcise ac secundum se adducatur ad aliud locum, ut in eo existat modo substanciali et indivisibili, et ratione illius adducatur quantitas, ac similem essendi modum recipiat, et facilius intelligitur hoc fieri per modum novæ cuiusdam actionis substantialis, et quasi productionis illius novæ substantiæ, sub altiori ratione existendi, ad quam consequantur cæteræ proprietates, tali modo existendi accommodatae, quamvis (inquam) hic discursus nonnullam apparentiam habeat, non tamen satis ostendit necessitatem hujus actionis; actio enim, per quam agens influit in effectum, tunc necessario variatur, variato modo existendi talis effectus, quando modus est de intrinseca ratione illius actionis seu dependentiae effectus a causa, ut contingit in exemplo accidentis in subjecto vel extra subjectum conservati. Nam actio illa, qua accidens fit ex subjecto, essentialiter pendet ab illo, et ideo, ut fiat extra subjectum, longe diversam actionem et altiorem vim agendi requirit; at vero quando modus existendi ipsius rei factæ non est de intrinseca ratione actionis, seu dependentiae illius rei a causa efficiente, sed aliquid omnino posteriori, quanquam ille modus existendi varietur, et, ablato modo naturali, tribuatur rei modus supernaturalis, non propere erit necessaria diversa actio terminata ad existentiam rei, sed satis erit, adjungere actionem, qua supernaturalis modus fiat, et impediatur naturalis, ut videtur fieri in mysterio incarnationis; et eadem ratio videtur esse in præsenti; et modus præsentiae non est de intrinseca ratione actionis magis, quam ter-

mini, sed est proprietas accidentario consequens, et ideo, ut mutetur hic modus, non videtur simpliciter necessarium, mutari actionem terminatam ad substantiam rei, sed adjungere aliam, qua fiat modus supernaturalis, et naturalis impediatur.

14. *Objectio.* — *Responsio.* — Tertio igitur argumentor, retorquendo argumentum Scoti, quod erat, quia verba sufficienter verificantur per actionem adductivam; contra quod est, quia sufficienter, melius, ac proprius verificantur per actionem productivam, vel quasi productivam; ergo, licet concedamus, utrumque modum esse possibilem, non recte ipse infert fieri priori modo. Quod autem potius inferendum sit, fieri posteriori modo, declaratur imprimis, quia omnes mutationes miraculose, quas a Deo factas legimus, possent quoad omnia, quæ sensibiliter fiunt, salvari per transmutationem localem; ut, v. gr., in conversione aquæ in vinum, si aqua præexistens alibi, esset translata, et vinum aliunde invisibiliter adductum, id satis esset, ut Christus suppleret defectum vini, et nihilominus fatemur, et verissimum ac certissimum est, illud factum esse per conversionem substantiæ; et idem est de omnibus similibus conversionibus, ut supra annotavi ex August., 18 de Civitat., cap. 18, distinguente in hoc, veras Dei conversiones ab apparentibus dæmonis; ergo idem dicendum est de hac conversione, quam perfectissimo modo fieri oportet. Quod si quis dicat, de illo miraculo nuptiarum, dictum esse ab Evangelista: *Ut vidit Architriclinus aquam vinum factam*, et inde sumptam esse conversionem, hoc ipsum confirmat intentionem nostram, quia, si præcise consideremus verba Christi, scilicet: *Haurite nunc*, etc., et effectum sensibilem, scilicet, ubi erat aqua, inventum esse vinum, ex hoc præcise non poterat evidenter constare, an esset factum per adductionem, vel per conversionem; et nihilominus Evangelista in illis verbis, *aquam vinum factam*, intelligitur explicasse, factum esse miraculum per conversionem. Sed eodem modo explicat Ecclesia, panem fieri corpus, seu ex pane fieri corpus per veram conversionem substantiæ in substantiam: ergo. Et ratio utriusque reddi potest, vel quia propria et intrinseca transmutatio, facta in rei substantia, veluti ex natura sua postulat, ut substantiali modo fiat, et non per localem adductionem; vel quia hic modus operandi, præterquam quod est ipsis verbis magis accommodatus, est etiam magis con-

sentaneus divinae omnipotentiae. Quod item a simili confirmatur, quia etiam desitio panis, quæ in hoc mysterio fit, si divinam omnipotentiam attendamus, non fuit necessario substancialis; poterat enim Deus, salva veritate illorum verborum: *Hoc est corpus meum*, illam substantiam extra locum suorum accidentium conservare, vel nudam, vel sub aliis accidentibus, vel certe, saltem quoad materiam, constituendo illam sub alia forma; et nihilominus de facto intervenit in hoc mysterio desitio totius substantiæ panis, quia hoc magis est consentaneum ipsis rebus, supposito mysterio; cur ergo non eodem modo philosophabimur de termino ad quem?

15. Unde sumitur secunda conjectura, quia hic modus ex suo genere est nobilior, et perfectior, et, si aliunde consideretur rei difficultas, non est minus difficile intellectu, quod in substantia materiali præexistente modo quantitativo et naturali, per actionem mere localis adducatur per se primo ipsa substantia, ut condincta a quantitate, ut in alio loco existat modo indivisibili, et ratione illius adductionis adducatur quantitas ad similem modum præsentiae; ergo facilius intelligitur fieri ex vi alicuius actionis substantialis, qua substantia secundum se fiat, et consequenter recipiat talem modum existendi, et inde consequenter aliae proprietates cum simili existendi modo. Deinde difficile est ad intelligendum, quomodo verba operentur independenter ab existentia corporis Christi in celo, illud inde adducendo, et tamen nihil imprimente in illo, ut ibi est, neque respiciendo illud, ut sic, tanquam subjectum actionis sue; si tamen actio est productiva ipsius substantiæ, facile intelligitur non pendere ab ipsa, ut alibi existente, formaliter loquendo; sed terminari ad illam, ut ad proprium terminum, non quatenus ibi existit, sed secundum se, seu quatenus existit in sacramento. Tertio, est magis accommodatum verbis consecrationis: *Hoc est corpus meum*; quæ non localiter (ut ita dicam) sed substantialiter significant; unde non indicant aliquid huc adduci, sed per modum substantiæ, hoc, quod significatur, esse corpus Christi, nec significant aliquid efficere circa corpus Christi, ut est in celo, sed circa hunc panem, transmutando illum in corpus Christi, ergo hic modus actionis magis est accommodatus modo significandi horum verborum, quam adductio sola. Et hoc videntur indicare SS. Patres, quando negant, Christum venire de celo, ut sub spe-

ciebus panis constituatur, sed hoc fieri per conversionem panis in ipsum; in quo genere observatione digna sunt verba Ecclesie Orientalis in censura doctrinae Lutheranorum super ad eos missæ, cap. 10: *Ecclesiae sanctæ judicium est, panem et vinum in corpus et sanguinem Christi virtute Spiritus Sancti transire ac immutari, non quod Christus descendat de celo, ut in Eucharistia præsens adsit, sed quod per transmutationem et transitionem panis in ipsum corpus fiat præsens.* Quæ verba fere sunt ex Damascen., lib. 4 de Fide, cap. 14.

16. *Objectio.* — *Responsio.* — *Difficultates aliquot circa dicta endantur.* — Sed, ut hoc amplius explicetur, instare possumus in favorem Scoti; nam hec actio substancialis sic explicata, sola non sufficit ad conficiendum hoc mysterium, sine alia adductiva; illa vero sufficit sine hac; ergo illa tantum est ponenda. Antecedens explicatur, quia substantia corporis Christi secundum se non constituit hoc sacramentum, sed ut præsens sub speciebus; illa vero actio substancialis attingit substantiam secundum se, non vero presentiam; est ergo necessaria alia actio, per quam fiat præsentia; si autem haec sola fiat, substantia Christi erit præsens in sacramento, quod satis erit, ut illud sit constitutum. Respondeatur, posita illa actione substanciali, nullam esse necessariam actionem adductivam, imo neque propriæ actionem aliam; sicut quando creatum fuit celum, ex vi talis actionis consequenter positum est in tali loco, vel spatio, absque adductione, ut per se constat; nam adductio connotat rem adductam alibi præexistere; illa ergo præsentia localis intelligi potest, vel resultare ex substantia, prout nunc producta, vel certe (quod clarius est) sicut in re facta intelligitur esse realis præsentia, ita et in actione, seu dependentia, quæ hic nunc fit et non alibi. Unde sicut per illam actionem, secundum se consideratam, resultat esse substancialia, ita ex præsenta ejus consequitur, ut terminus ejus hic potius, quam alibi fiat, ita ut præsenta actionis sit quasi fieri præsentiae termini; et ita nulla multiplicatur actio, sed illud solum asseritur, quod in omni actione necessarium est, scilicet, ut alicubi fiat. Addo præterea, sacramentum Eucharistiae non constare ex sola præsentia, sed ex substantia corporis Christi præsente, et ideo verba non solum habere vim ad efficiendam præsentiam, sed etiam ad efficiendam substantiam præsentem debito modo et ordine,

scilicet, primario substantiam et consequenter presentiam. Quod ita ulterius declaro contra Scotum, quia negari non potest, quin, si hic est substantia corporis Christi, hic etiam sit actio vel dependentia, per quam conservatur substantialiter existens in rerum natura, praesertim cum Scotus fateatur, existentiam corporis in hoc sacramento non pendere intrinsece ac formaliter ab existentia ejusdem corporis in alio loco; ergo prout est hic, sufficienter conservatur actione propria, conservante substantiam; haec autem actio intelligi potest, hic adesse, vel concomitante adducta cum termino, hic facto presente per solam actionem adductivam, et e contrario, quod ipsa actio conservativa per se primo hic fiat, et praesentia sit modus ejus, qui consequenter resultet in termino. Sed hic posterior modus est magis proprius ad salvandam conversionem substancialis; ergo ille potius est asserendus; et posset defendi, etiamsi illa actio substancialis, qua hic conservatur corpus Christi, sit omnino eadem, qua conservatur in celo, hic repetita et quasi de novo facta. Sed magis hoc necessarium est, si supponamus, quod quæst. 78 probandum est, verba consecrationis efficere physique et actiue quicquid est in hoc sacramento; nam ex hoc necessario sequitur, actionem illam esse diversam, quia, ut diximus, agentes de sacramentis in genere, actio, quæ fit ab agente principali solo, vel mediante aliquo instrumento, necessario est distincta.

17. Supersunt tamen circa doctrinam translatam nonnullæ difficultates; nam si Christus sic constituitur per actionem terminatam ad substancialiter et de se productivam, sequitur, verba habere vim ad ponendum hic corpus Christi, etiamsi alibi non existeret; consequens est falsum: ergo. Sequela patet, quia actio de se productiva ponit suum terminum, etiamsi alibi non sit. Item, quia si haec actio necessario supponit corpus alibi, et tale illud ponit sub speciebus, quale est in propria specie, id est, vivens hic, si alibi vivat, vel exanimis, si alibi sit mortuum, signum est, non hic illud producere, sed aliunde adducere; minor vero patet, tum ex dictis supra disp. 40; tum etiam ex verbis formæ: *Hoc est corpus meum*, quæ manifeste supponunt præexistentialiam illius corporis; tum denique quia si per verba fieret corpus in sacramento, alibi non præexistens, vel fieret mortuum, vel vivum; neutrum dici potest, quia de se ad neutrum terminum sunt determinata; sed nunc pos-

sunt efficere aut mortuum, aut vivum, prout in re extiterit; in eo autem casu non esset, a quo determinarentur. Ex quo etiam sumitur conjectura, quia, cum haec verba ad constitutum Christum in sacramento supponant illum extra sacramentum, ut etiam sumitur ex pronomine illo: *Hoc est corpus meum*, cumque tale constituent corpus in sacramento, quale est extra sacramentum, argumento est, non efficere corpus in sacramento, sed afferrentum. Respondet breviter, negando sequelam; potest enim dupliciter intelligi, hanc actionem pendere a corpore Christi extra sacramentum: uno modo intrinsece, et quasi a subjecto propter imperfectionem ipsius actionis, si formaliter tendat ad efficiendum accidentis, et ideo supponat corpus, circa quod versetur. Alio modo potest intelligi pendere extrinsece, vel propter institutionem divinam, vel certe propter dependentiam in genere causæ efficiens; quamvis ergo actio substancialis non pendeat, nec supponat corpus Christi priori ratione, potest tamen pendere et supponere illud posteriori modo, quia eadem actio secundum speciem, seu rationem formalem, potest fieri per hoc vel illud instrumentum; ita ut diversitas instrumentorum materialis sit et non causet essentiali diversitatem in actione; hoc igitur modo pendet, ut supra dixi, actio, quæ fit hoc sacramentum, a corpore Christi, in propria specie existente; et ideo illa actio esse non potest secundum presentem institutionem, si corpus illud in propria specie non existat. Ad argumentum ergo negatur sequela propter rationem dictam. Et similiter ad confirmationem, negatur illa conjectura; potest enim illa necessitas oriiri ex alio capite, quod non derogat perfectioni hujus actionis, et rationi transubstantiationis.

18. *Alia difficultas.* — Sed ex hac solutione oritur alia difficultas; nam sequitur idem corpus substancialiter efficere, seu conservare seipsum, et substancialiter actionem pendere effective a suo termino; hoc autem videtur valde absurdum, et contra prima philosophiae principia, quia si idem posset efficere seipsum, esset antequam fieret, nec possent ex effectibus inferri existentiae causarum efficientium. Respondet, impossibile esse, idem efficere seu conservare seipsum secundum primam rationem existendi, vel secundum primam dependentiam, vel primum influxum causæ efficientis, per quam sufficienter constituitur vel conservatur in rerum natura; et hoc est,

in ejus defensione; Bonavent., dist. 10, art. 1, quæst. 4, ad 2; et Richard., dist. 11, art. 1, quæst. 5 et 6; Alens., 4 part., quæst. 34, membr. 3; Marsil., quæst. 8, art. 1; Soto, dist. 9, quæst. 2, art. 4, paulo ante solutiones argumentorum. Alii vero absolute affirmant, actionem hanc fieri per mutationem corporis Christi. Ita loquitur Scotus, d. 40, quæst. 1, § Quantum ergo ad istud argumentum, et infra solut. ad 4; Palud., quæst. 3, num. 14, 15 et 16; Capreolus, q. 3, ad 4 et 5 Durand. contr. 2 conclus.; Gabr., art. 2, conclus. 8, et lect. 40 in canon.; Ocham, in 4, quæst. 8, et Quodlib. 6, quæst. 4, qui absolute vocat hanc mutationem localem, quomodo etiam loquitur Gabr., lect. 46 in can., et fere eodem modo loquuntur Nominales omnes.

2. Hæc quæstio, suppositis his, quæ in superiori dicta sunt, facile expediri potest; oportet enim distinguere, quid per se primo fiat per hanc actionem, quid vero secundario consequatur. Item oportet recolere, quod supra dictum est, mutationem posse sumi proprie, et in rigore, ut dicit passionem denuo factam circa præsuppositum subjectum; vel generaliter, ut dicit quacumque rei inceptionem, vel desitionem, vel novum modum se habendi. Denique in superioribus etiam notavimus, mutationem posse fieri amittendo, vel solum acquirendo.

3. Primo ergo certum est, hic non posse esse quæstionem de mutatione, qua corpus Christi, prout est in celo, aliquid amittat eorum, quæ ibi habet; certum deinde est, in hoc sensu non fieri mutationem corporis Christi, quia, ut in hoc sacramento constituitur, nec deserit illum locum, neque aliquid, quod ibi habeat. Et hic potest esse unus sensus auctorum, quos in principio citavi, et hoc etiam solum probat ratio dubitandi ibi posita.

4. *Certum est per transubstantiationem fieri aliquam mutationem late sumptam in Christi corpore.* — Secundo etiam est certum, per hanc actionem fieri aliquam mutationem late sumptam in corpore Christi, quia ex vi illius aliter se habet, quam prius; primo quidem et per se, quia in suo esse substanciali habet aliquam dependentiam, quam antea non habebat, quia per novum influxum causæ agentis recipit idem esse substanciali; secundario vero, et consequenter, quia acquirit novam præsentiam realem, quam antea non habebat, ut in superioribus explicatum est. Nec vero ad hanc mutationem sufficit mutatio in pane; primo quidem, quia si sit sermo de

SECTIO V.

Utrum hæc actio sit vera mutatio in corpore Christi.

1. *Quidam volunt actionem transubstantiationis non esse mutationem in Christi corpore, sed in pane, alii vero esse mutationem corporis Christi.* — Ratio dubitandi est, quia Christus Dominus cum sit in statu gloriae et impassibili, non mutatur ullo modo ab eo statu; ergo incipit esse in hoc sacramento sine sui mutatione; ergo actio per quam hic constituitur, non est vera mutatio ejus. Atque ita videntur loqui, et sentire antiqui Theologi, qui etiam hinc colligunt necessariam mutationem panis, quia oportet, novum mysterium fieri per mutationem in aliquo factam; et non per mutationem factam in corpore Christi; ergo saltem per mutationem panis in ipsum; ita sentit D. Thomas hic, præsentim art. 4, ad 1, et in 4, dist. 11, quæst. 4, art. 3, q. 4, in corp., et ad 3. Ubi Capreol. idem docet ex doctrina D. Thom., q. 4, art. 2, conclus. 3, et